

P.J. van Koppen (2004) Ik zeg niks, ik heb het niet gedaan en ik kan mij niets herinneren: Lastige verdachten, strategieën en tegenstrategieën (Kroniek Rechtspsychologie 2004). *Tijdschrift voor Criminologie*, 46, 399-405

Peter J. van Koppen

In tijden waarin er commotie is over mogelijk valse bekentenissen en de daaruit volgende mogelijk onterechte veroordelingen, zoals de Puttense Moordzaak (Blaauw, 2002), de zaak Ina Post (Israëls, 2004) en de Schiedammer Parkmoord (Van Koppen, 2003b) zouden we bijna vergeten dat de meeste verdachten – al dan niet geholpen door enige druk – een terechte bekentenis afleggen tegenover de politie. Als verdachten op heterdaad betrapt zijn, bekennen zij vrijwel altijd; in de overige zaken doet zo'n driekwart dat (Wartna e.a., 1999).

In Engeland worden vergelijkbare cijfers gevonden (Pearse e.a., 1998). Wij kunnen gevoeglijk aannemen dat de meeste bekentenissen terecht zijn.

Daarnaast is er een niet verwaarloosbare minderheid van verdachten, zo'n vijf procent, die zich beroept op haar zwijgrecht (zie Moston e.a., 1992; Wartna e.a., 1999) of het misdrijf ontkent.

Dat deed bijvoorbeeld de 60-jarige Paul de R. die recent terecht stond voor de dood van het Baarnse echtpaar Müller, dat eind 1999 verdween en wier lijken onlangs werden gevonden in de grond van de kinderboerderij die De R. beheerde. Hij beriep zich aanvankelijk op zijn zwijgrecht, maar ter terechtzitting ontkende hij. Een vergelijkbare houding had hij toen hij begin jaren zeventig verdacht werd de hand te hebben gehad in de verdwijning van de Haarlemse Tina Akersloot.

Er is nog een mogelijkheid voor verdachten die niet willen bekennen: het claimen van amnesie ofwel geheugenverlies voor de gebeurtenis. Wat staat de politie in deze zaken te doen?

Als de verdachte ontkent en daarbij een verhaal vertelt dat zijn ontkennen zou kunnen steunen, kan de politie verder (zie

De Poot e.a., 2004). Dat verhaal kan nader onderzocht worden en het onderzoek zou tot de conclusie kunnen leiden dat de verdachte gewoon gelijk heeft.

Verdachten die zich beroepen op hun zwijgrecht of amnesie claimen, maken het de politie moeilijker. Zij presenteren geen alternatief verhaal (vergelijk Crombag e.a., 1994) dat het 'schuldige' verhaal van de politie kan falsifiëren. Ja, zij maken het de politie op die manier lastiger om hun onderzoek te doen; maar, nee, dat is niet altijd in hun eigen voordeel. Daarom volgen hier enige strategieën die de verdachte en de politie volgen of zouden kunnen volgen.

DE VERDACHTE

De onschuldige verdachte kan uiteraard het beste gewoon vertellen wat hij of zij gedaan heeft, vooral met verstrekking van een alibi. Alibi's en de controle daarvan lijken een belangrijke rol te spelen in het onderzoek door de politie, maar tot voor kort hielden de rechtspsychologen zich niet met dit onderwerp bezig.

Pas onlangs werd de eerste studie op dit gebied gepubliceerd door Olson en Wells (2004). Zij trachten een taxonomie van alibi's te maken die iets zegt over de mate waarin een alibi door anderen geloofd zal worden.

De taxonomie kent twee dimensies, fysieke ondersteuning en ondersteuning door getuigen. Het fysieke bewijs kent drie niveaus (geen fysiek bewijs en fysiek bewijs dat eenvoudig, dan wel moeilijk te fabriceren valt), het getuigenbewijs kent er vier (geen ondersteuning van het alibi en, in oplopende mate van overtuigingskracht, door een gemotiveerde bekende, een ongemotiveerde onbekende en een ongemotiveerde bekende persoon).

Hun onderzoek laat zien dat de mogelijke twaalf combinaties van niveaus op de twee dimensies van elkaar verschillen in overtuigingskracht, maar dat moeilijk te fabriceren fysiek bewijs zo sterk is, dat nadere ondersteuning door welke getuige dan ook er niet meer toe doet. De verstandige onschuldige verdachte komt dus met een alibi dat met dergelijke fysieke gegevens kan worden bewezen zoals videobeelden met een tijdsaanduiding van een winkel aan de andere kant van de stad waarop hij staat op het tijdstip van het misdrijf. Als de verdachte slechts het verhaal heeft dat hij op dat moment met zijn vriendin in bed lag, zal de ondersteuning door de vriendin niet tot veel geloof leiden.

Je kunt de onschuldige verdachte niet verwijten dat hij slechts een lam alibi heeft. Hoe sterk het alibi van onschuldige verdachten in de regel is, was nog geen onderwerp van onderzoek. Ik deed een eerste poging met mijn Antwerpse studenten en koos als moment van het 'misdrijf', waarvoor zij een alibi moesten hebben, een donderdagavond eind september.

En zo mislukte mijn eerste poging ook: donderdagavond is onder Antwerpse studenten de uitgaansavond. Wist ik veel. Het resultaat was dat allen, behoudens een enkeling, claimden in een staminee geweest te zijn en allen konden vele onverdachte alibigetuigen produceren. Ga niettemin eens bij uzelf na: voor hoeveel tijd gedurende bijvoorbeeld de afgelopen 24 uur heeft u een alibi dat u – als u rechercheur was – zou geloven?

Voor de schuldige verdachte is één van de mogelijkheden het fabriceren van een alibi. Een sterk alibi, ondersteund door onverdacht fysiek bewijs, kan per definitie vrijwel niet geproduceerd worden (Olson en Wells, 2004). Dus de verdachte moet zich richten op het type alibi door getuigen. Bij zo'n gefabriceerd alibi is het voor de verdachte van essentieel belang om hetzelfde verhaal te vertellen als de alibiverschaffer. Dat is niet zo eenvoudig als het lijkt. De onschuldige verdachte hoeft voor zijn alibi slechts bij het eigen geheugen te rade te

gaan en kan zonder meer verwachten dat de alibiverschaffer in grote lijnen hetzelfde verhaal vertelt. Als de verdachte een alibi wil verzinnen, moeten beiden – de alibiverschaffer en de verdachte – precies onthouden wat ze afgesproken hebben (Granhag en Strömwall, 2000). En bij het maken van afspraken moeten beiden ook anticiperen op allerlei onverwachte vragen en over de antwoorden daarop eveneens afspraken maken. Ze kunnen immers niet terugvallen op een echte herinnering. Mijn collega's aan de Universiteit van Göteborg hebben dit tot onderwerp van hun onderzoek gemaakt.

In hun onderzoek vergeleken Pär Anders Granhag en collega's de verhalen van paren leugenaars met de verhalen van paren die werkelijk iets meemaakten (Granhag e.a., 2003). De leugenaars konden minder vertellen over de alibigebeurtenis en vertelden ook minder vaak in opeenvolgende verklaringen nieuwe gegevens. De politie doet er dus goed aan verdachten en verdachte getuigen herhaaldelijk nogmaals over de alibigebeurtenis te laten vertellen. Voor het vergelijken van de verhalen van de verdachte en de alibiverschaffer ligt dat anders. Zowel de paren leugenaars als de paren waarheidvertellers vertellen in behoorlijke mate eenzelfde verhaal.

De verhalen van de leugenaars kwamen zelfs iets meer met elkaar overeen. Maar die consistentie is nu net datgene waarop professionele beoordelaars als de recherche letten (Strömwall e.a., 2003). Dus: met een beetje investering lukt het om een alibi te fabriceren. Maar tegelijkertijd heb je daarvoor een alibiverschaffer nodig die vrijwel per definitie valt in de categorie 'gemotiveerde bekende', zodat het alibi in de regel niet erg geloofwaardig bevonden zal worden.

Een verdachte zou zich ook op zijn zwijgrecht kunnen beroepen. In de normale omgang, buiten het recht, wordt dat onmiddellijk beschouwd als teken van schuld (Kurzon, 1995). In het strafrecht heeft de verdachte het recht te zwijgen, maar dat heeft wel degelijk een effect op de vervol-

ging (Stephenson en Moston, 1992) en dat effect is niet eenparig. Als het (overige) bewijs tegen de verdachte zwak is, levert een beroep op het zwijgrecht een geringere kans op vervolging op, maar bij matig sterk bewijs riskeert de verdachte juist een verhoogde kans op vervolging. Bij klip-en-klare zaken maakt een beroep op zwijgrecht niets meer uit, althans voor de kans op vervolging. Maar niet uitgesloten kan worden dat het in die zaken niet gunstig zal uitpakken voor de straf, hoewel ik daarvoor geen empirische steun heb kunnen vinden, wel oudere literatuur waarin dat effect al geopperd werd (Pompe, 1959).

Een volgende strategie is het claimen van geheugenverlies voor het misdrijf. Dat heeft voor de schuldige verdachte grote voordelen tijdens het verhoor. Hij hoeft zich niet op zijn zwijgrecht te beroepen want hij kan /van nature' zwijgen. Hij hoeft ook niets uit te leggen over hoe hij het misdrijf pleegde of wat zijn beweegredenen waren. En ook hiermee maakt hij het de recherche lastig want die moet het opsporingsonderzoek doen zonder nadere informatie van de verdachte. En de geschiedenis laat zien dat de verdachte er nog mee kan weggelaten ook.

Dat gebeurde bijvoorbeeld in een zaak in Assen (Rb. Assen, 12 juni 2002, *LJN-nummer AE3911*). De verdachte werd ervan beschuldigd dat hij zijn vrouw in augustus 2001, toen zij verwickeld waren in een echtscheidingsprocedure, om het leven had gebracht. De vrouw kondigde aan dat zij aangifte zou gaan doen van seksueel misbruik van hun dochter. Zijn oren begonnen te suizen en het werd hem zwart voor de ogen. Hij heeft zijn vrouw nog wel in de verte horen roepen. Toen hij weer bij zijn positieven kwam, lag zijn vrouw dood op de grond en zat hij naast haar, met zijn handen losjes om haar keel.

Dat is het verhaal dat de man tegen de politie vertelde en volhield tegenover de gedragsdeskundigen die hem onderzochten en tegen de rechtbank ter terechtzitting. Dat leverde hem bij de Asser rechtbank ontslag van rechtsvervolging op (Van

Koppen, 2004). Hij werd daarbij geholpen door een psychiater, een psycholoog en een zenuwarts die eensgezind het geclaimde geheugenverlies verklaarden met 'dissociatieve amnesie', waardoor de verdachte tijdens het misdrijf zijn wil niet meer kon bepalen. 'Die toestand is ingetreden kort voordat het feit werd gepleegd en heeft geduurd tot kort daarna', concludeerde één van hen. Die toestand moest wel kort hebben geduurd, want voor de rest bleek de verdachte een gezonde Hollandse jongen.

Of dergelijke kortstondige amnesie enige merites heeft, laat ik hier onbesproken. Of dissociatieve amnesie überhaupt enige merites heeft, komt hieronder aan de orde. Maar dat is vooralsnog geen reden voor een verdachte om deze strategie niet te beproeven, leert de Asser rechtbank.

Kortom: een onschuldige verdachte staat het sterkst door gewoon de waarheid te vertellen, een schuldige door amnesie te claimen.

DE POLITIE

Het doel van het verhoor is waarheidsvinding, zo wordt rechercheurs geleerd op de researcheschool in Zutphen die tegenwoordig een moeilijke naam heeft die wordt afgekort tot ICR. Zelfs als de verdachte bekent, moet dat het begin zijn van vervolgonderzoek naar het waarheidsgehalte van de bekentenis (Projectgroep Recherche Basis Cursus, 1990). Dat klinkt fraai en is het ook, maar de praktijk blijkt toch harder dan de leer. Dat liet kort geleden het opsporingsonderzoek naar de vuurwerkkramp in Enschede zien.

In het van binnenuit geschreven verslag van dat onderzoek komt politiepsycholoog Harrie Timmerman uitgebreid aan het woord (Bollen, 2004: 398 e.v.). Hij schetst het genuanceerde beeld van het verhoor dat ook op de researcheschool wordt geleerd. Maar direct daarna vertellen rechercheurs over het opsporingsonderzoek. En dan blijkt dat het hen wel degelijk gaat om één

ding: een bekentenis (zie bijvoorbeeld: 417-418).

Een verdachte die zwijgt, ontkent of geen herinnering heeft, is daarom in elk opzicht irritant. Bij dergelijke verdachten doet men er alles aan om hen toch aan het praten te krijgen (Stephenson en Moston, 1994). Of dat zin heeft, kan men zich afvragen. In ieder geval laat het Engelse onderzoek zien dat meer dan 95 procent van de verdachten hun aanvankelijke standpunt in het verhoor vasthouden, wat de politie ook doet (Vrij, 2002). Als de verdachte na aanvankelijke ontkenning toch gaat bekennen, gebeurt dat veelal onder invloed van de kracht van het gepresenteerde bewijs. Maar in die gevallen heeft men zelden het extra bewijs van de bekentenis nodig voor een veroordeling (Van Koppen, 1998). In ieder geval laat het onderzoek zien dat ontkennende verdachten zelden door goede verhoortechnieken gaan bekennen. 'Police officers would probably like to think that suspects make admissions because of skilled questioning techniques. The reality, however, is in all probability quite different', schrijven Moston en collega's (1992: 38).

Uitgebreide verhoren van zwijgende en ontkennende verdachten hebben dus geen zin. Men zou de verdachte kunnen aanbieden leugendetectie te ondergaan. Dat wordt sinds enige tijd met succes gedaan door de Belgische federale politie (Merckelbach en Boelhouwer, 2002). Als methode wordt daar de 'controlevragen-techniek' gebruikt (Rassin e.a., 2002). Op die techniek – voor meer informatie en een technische uiteenzetting verwijs ik naar de genoemde literatuur – is nogal wat kritiek gekomen, bijvoorbeeld door Faigman e.a. (2003), de National Research Council (2003) maar ook door vele anderen. De kritiek kan worden samengevat in de te grote kans op een foutpositief resultaat. Met andere woorden: de conclusie dat de verdachte liegt, is in 80% van de gevallen juist en dus in 20% van de gevallen onjuist. Dat levert een diagnostische waarde (zie voor uitleg van die term Crombag e.a.,

2002) op die weliswaar hoger is dan veel andere bewijsmiddelen, maar gevaarlijk kan zijn onder de omstandigheden waarin leugendetectie meestal wordt toegepast: als er geen of weinig ander bewijs tegen de verdachte is.

Om die reden wordt door de Maastrichter rechtspsychologen inmiddels gewerkt aan iets dat prozaïsch de geheugendetector wordt genoemd (Merckelbach en Meijer, 2004). Die is gebaseerd op de 'schuldige kennistechniek', waarbij niet zozeer onderzocht wordt of iemand liegt maar of hij bepaalde aan het misdrijf gerelateerde kennis heeft (Meijer, 2004).

Dat levert ook direct een probleem voor de politie op: zowel in het verdachtenverhoor, maar ook door de advocaat en de media wordt na enige tijd aan de verdachte zoveel kennis over het misdrijf overgedragen, dat schuldige van onschuldige verdachten met de schuldige kennistechniek slechts direct in het begin van het onderzoek kunnen worden onderscheiden. Maar dan is meestal nog niet duidelijk of zo'n bijzondere techniek in het opsporingsonderzoek nuttig zou kunnen zijn.

Zou men zwijgende en ontkennende verdachten nog door de mand kunnen laten vallen met leugendetectie, dat lijkt niet op te gaan voor verdachten die amnesie claimen. Die liegen immers niet; ze kunnen zich alleen niets herinneren, zeggen ze. Tot een paar jaar geleden dacht ik dat dergelijke verdachten niet zoveel voorkwamen, maar ik heb mij inmiddels door collega Merckelbach laten overtuigen dat onder de verdachten van zware geweldsmisdrijven geheugenverlies behoorlijk in de mode is (hij baseert die bewering op Leitch, 1948; Pyszora e.a., 2003; Taylor en Kopelman, 1984). Het blijken vooral de ervaren criminelen te zijn die geheugenverlies claimen (Cima e.a., 2003a; Cima e.a., 2003b; Cima e.a., 2004).

Dat roept de vraag op hoe werkelijk van geveinsd geheugenverlies kan worden onderscheiden. Er zijn drie belangrijke vormen: organische amnesie, dissociatieve amnesie en geveinsde amnesie (Christian-

son en Merckelbach, 2004; Merckelbach en Jelicic, 2004: hoofdstukken 6 en 13). De organische amnesie ontstaat door een beschadiging van de hersenen en is goed gedocumenteerd. Dat geldt niet voor dissociatieve amnesie, die niet door een fysieke maar door een mentale klap zou ontstaan. De wetenschappelijke evidentie daarvoor is bijzonder zwak (McNally, 2003).

Kortom: een verdachte die zegt dat hij zich de psychische klap niets meer herinnert, kan door de politie beter niet geloofd worden. Toegegeven, er zijn mensen die daar anders over denken, bijvoorbeeld Kopelman (1995; 2002).

Als uit de omstandigheden van de zaak niet blijkt dat de verdachte een hersentrauma heeft opgelopen, dient zijn amnesie gewantrouwd te worden. Daarop zijn twee uitzonderingen. Eén daarvan is de slaapwandelaar. Het is mogelijk dat iemand in een slaapwandelende toestand een misdrijf pleegt en daar later niets meer van weet (Cartwright, 2004). Vooral in de Amerikaanse literatuur zijn zulke gevallen uitgebreid beschreven. Maar dat soort zaken komt ook in Nederland voor (Rb. Utrecht 17 december 2002, *LJN-nummer AF2058*, zie ook de beschrijving door Merckelbach en Jelicic, 2004).

Dergelijke zaken komen niet zomaar uit de lucht vallen. Geloofwaardige verdachten hebben veelal een lange historie van slaapproblemen voordat zij, meestal zonder aanwijsbaar motief en aanwijsbare aanleiding, hun misdrijf pleegden (Fenwick, 1993; Oswald en Evans, 1985). In die zaken kan vaak achteraf nog geconstateerd worden dat de verdachte tijdens de slaap afwijkende hersenactiviteit heeft. De activiteit zou de grondslag kunnen vormen voor de plotselinge agressieve uitbarstingen van sommige slaapwandelaars (Merckelbach en Jelicic, 2004).

De tweede uitzondering zijn mensen die zoveel alcohol hebben gedronken dat zij zich niets meer herinneren (Van Oorsouw e.a., 2004). Ja, het is mogelijk dat men door teveel alcohol een black-out krijgt, maar

teveel alcohol gaat in het gemeen gepaard met verlies van de motorische functies. Bij die claim van een verdachte moet de politie zich daarom afvragen of deze dan in staat zou zijn geweest om het misdrijf te volbrengen op de manier waarop het gepleegd is.

Men kan proberen geveinsde amnesisten door de mand te laten vallen met een methode die al langer in de psychiatrie wordt gebruikt om mogelijk veinzende patiënten te onderzoeken (Merckelbach en Smith, 2003; Schretlen e.a., 2000). Als de verdachte een groot aantal kennisvragen over het misdrijf wordt gesteld en daarop met multiple-choice moet antwoorden (Merckelbach en Rassin, 2001) zal de veinzende verdachte trachten de juiste alternatieven te vermijden en daardoor aanzienlijk *minder* vragen goed beantwoorden dan op grond van kans verwacht zou worden. Als de verdachte significant onder kansniveau presteert, is de conclusie gerechtvaardigd dat hij amnesie veinst. Deze methode kan echter niet zonder meer worden toegepast in de strafrechtpraktijk. Ten eerste is het lastig om goede vragen te bedenken over een misdrijf: je moet zeker weten dat de echte dader het juiste antwoord kent en dat alle alternatieven voor de onschuldige verdachte er even waarschijnlijk uitzien. Een andere manier waarop deze methode zou kunnen stranden, is dat door veinzen van amnesie de herinnering aan het misdrijf daadwerkelijk slechter wordt (Van Oorsouw en Merckelbach, 2004).

Met lastige verdachten is het voor de politie dus slecht kersen eten. De verstandigste aanpak door de politie in deze is daarom: staar je niet blind op de verdachte. Vervolg het opsporingsonderzoek op een andere manier (vergelijk De Poot e.a., 2004). Langdurige verhoren van een verdachte zijn in de meeste gevallen verspilling van energie en dragen het gevaar in zich van valse bekentenissen (Van Koppen, 1998; 2003a).

- Blaauw, J.A. (2002) *De Puttense moordzaak: Reconstructie van een dubieus moordonderzoek* (3e aangevulde ed.) Baarn: Fontein.
- Bollen, M. (2004) *Op zoek naar de onderste steen: Het grootste rechercheonderzoek uit de Nederlandse politiegeschiedenis*, Amsterdam: Bert Bakker.
- Cartwright, R. (2004) 'Sleepwalking violence: A sleep disorder, a legal dilemma, and a psychological challenge', *American Journal of Psychiatry*, 161: 1149-1158.
- Christianson, S.-Å. & Merckelbach, H. (2004) 'Crime related amnesia as a form of deception', in: P.A. Granhag & L.A. Strömwall (eds.) *Deception in forensic context*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Cima, M., Merckelbach, H., Hollnack, S. & Knauer, E. (2003a) 'Characteristics of psychiatric prison inmates who claim amnesia', *Personality and Individual Differences*, 35: 373-380.
- Cima, M., Merckelbach, H., Nijman, H.L.I., Knauer, E. & Hollnack, S. (2003b) 'I can't remember, your Honor: Offenders who claim amnesia', *German Journal of Psychiatry*, 5: 24-34.
- Cima, M., Nijman, H.L.I., Merckelbach, H., Kremer, K. & Hollnack, S. (2004) 'Claims of crime-related amnesia in forensic patients', *International Journal of Law and Psychiatry*, 27: 215-221.
- Crombag, H.F.M., Koppen, P.J. van & Wagenaar, W.A. (1994) *Dubieuze zaken: De psychologie van strafrechtelijk bewijs*, Amsterdam: Contact (2e herziene druk).
- Crombag, H.F.M., Koppen, P.J. van & Wagenaar, W.A. (2002) 'De waarde van bewijs', in: P.J. van Koppen, D.J. Hessing, H. Merckelbach & H.F.M. Crombag (red.) *Het recht van binnen: Psychologie van het recht*, Deventer: Kluwer: 281-293.
- Faigman, D.L., Fienberg, S.E. & Stern, P.C. (2003) 'Flaws in forensic science: The limits of the polygraph', *Issues in Science and Technology*, 20: 40-46.
- Fenwick, P.B.C. (1993) 'Brain, mind, and behaviour: Some medico-legal aspects', *British Journal of Psychiatry*, 163: 565-573.
- Granhag, P.A. & Strömwall, L.A. (2000) 'Deception detection: Examining the consistency heuristic', in: C.M. Breur, M.M. Kommer, J.F. Nijboer & J.M. Reintjes (eds.) *New trends in criminal investigation and evidence II*, Antwerpen: Intersentia: 309-321.
- Granhag, P.A., Strömwall, L.A. & Jonsson, A.-C. (2003) 'Partners in crime: How liars in collusion betray themselves', *Journal of Applied Social Psychology*, 33: 848-868.
- Israëls, H. (2004) *De bekentenissen van Ina Post*, Alphen aan den Rijn: Kluwer (in druk).
- Kopelman, M.D. (1995) 'The assessment of psychogenic amnesia', in: A.D. Baddeley, B.A. Wilson & F.N. Watts (eds.), *Handbook of memory disorders*, New York: Wiley: 427-448.
- Kopelman, M.D. (2002) 'Disorders of memory', *Brain*, 125: 2152-2190.
- Koppen, P.J. van (1998) 'Bekennen als bewijs: Bedenkingen bij het verhoor van de verdachte', *Justitiële Verkenningen*, 24 (4): 61-73.
- Koppen, P.J. van (2003a) 'Kroniek rechtspsychologie 2003: Het verhoren van verdachten', *Tijdschrift voor Criminologie*, 45: 423-432.
- Koppen, P.J. van (2003b) *De Schiedammer parkmoord: Een rechtspsychologische reconstructie*, Nijmegen: Ars Aequi Libri.
- Koppen, P.J. van (2004) 'Weg van de toerekeningsvatbaarheid: Over rapportages over de verdachte', *Trema*, 27: 221-228.
- Kurzon, D. (1995) 'The right of silence: A socio-pragmatic model of interpretation', *Journal of Pragmatics*, 23: 55-69.
- Leitch, A. (1948) 'Notes on amnesia in crime for the general practitioner', *The Medical Press*, 26: 459-463.
- McNally, R.J. (2003) *Remembering trauma*, Cambridge: Harvard University Press.
- Meijer, E. (2004) 'Leugendetectie en wetenschap: Vriend of vijand?', *De Psycholoog*, 39: 174-179..

- Merckelbach, H. & Boelhouwer, A.J.W. (2002) 'Leugendetectie', in: P.J. van Koppen, D.J. Hessing, H. Merckelbach & H.F.M. Crombag (red.) *Het recht van binnen: Psychologie van het recht*, Deventer: Kluwer: 427-448.
- Merckelbach, H. & Jelicic, M. (2004) *Hoe een CIA agent zijn geheugen hervond en andere waargebeurde verhalen*, Amsterdam: Contact.
- Merckelbach, H. & Meijer, E.H. (2004) 'De geheugendetector: Mogelijkheden en beperkingen', *Justitiële Verkenningen*, 30 (1): 62-78.
- Merckelbach, H. & Rassin, E. (2001) 'Heeft u 4 of 6 keer geschoten? Multiple choice voor daders met geheugenverlies', *Algemeen Politieblad*, 150 (4): 6-8.
- Merckelbach, H. & Smith, G.P. (2003) 'Diagnostic accuracy of the Structured Inventory of Malingered Symptomatology (SIMS) in detecting instructed malingering', *Archives of Clinical Neuropsychology*, 18: 145-152.
- Moston, S.J., Stephenson, G.M. & Williamson, T.M. (1992) 'The effects of case characteristics on suspect behaviour during police questioning', *British Journal of Criminology*, 32: 23-40.
- National Research Council (2003) *The polygraph and lie detection*, Washington, DC: National Academy Press.
- Olson, E.A. & Wells, G.L. (2004) 'What makes a good alibi? A proposed taxonomy', *Law and Human Behavior*, 28: 157-176.
- Oorsouw, K. van & Merckelbach, H. (2004) 'Feigning amnesia undermines memory for a mock crime', *Applied Cognitive Psychology*, 18: 505-518.
- Oorsouw, K. van, Merckelbach, H., Raveelli, D., Nijman, H.L.I. & Mekking-Pompen, I. (2004) 'Alcoholblack-out voor een delict: Bestaat dat?', *De Psycholoog*, 39: 59-63.
- Oswald, I. & Evans, J. (1985) 'On serious violence during sleep-walking', *British Journal of Psychiatry*, 147: 688-691.
- Pearse, J., Gudjonsson, G.H., Clare, I.C.H. & Rutter, S. (1998) 'Police interviewing and psychological vulnerabilities: Predicting the likelihood of a confession', *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 8: 1-21.
- Pompe, W.P.J. (1959) *Het bewijs in strafzaken*, Mededelingen van de Koninklijke Vlaamse Akademie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België (Klasse der Letteren), 21 (4).
- Poot, C.J. de, Bokhorst, R.J., Koppen, P.J. van & Muller, E.R. (2004) *Rechercheportret: Over dilemma's in de opsporing*, Alphen aan den Rijn: Kluwer.
- Projectgroep Recherche Basis Cursus (1990) *Recherche(le)ren: Handboek voor de recherche basis cursus, deel 1* (3e herziene ed.) Zutphen: Researcheschool Zutphen, Opleidingsinstituut voor Criminaliteitsbeheersing.
- Pyszora, N.M., Barker, A.F. & Kopelman, M.D. (2003) 'Amnesia for criminal offences: A study of life sentence prisoners', *Journal of Forensic Psychiatry and Psychology*, 14: 475-490.
- Rassin, E., Koppen, P.J. van & Vrij, A. (2002) 'Van Othello tot Pinokkio: Over leugendetectie en haar achterliggende ratio', *Nederlands Juristenblad*, 77: 2130-2136.
- Schretlen, D., Neal, J. & Lesikar, S. (2000) 'Screening for malingered mental illness in a court clinic', *American Journal of Forensic Psychology*, 18: 5-16.
- Stephenson, G.M. & Moston, S.J. (1992) 'The effect of the right to silence on the prosecution and conviction of criminal suspects', in: D. Bender, F. Lösel & T. Bliesener (eds.) *Psychology and law: International perspectives*, Oxford: De Gruyter: 253-261.
- Stephenson, G.M. & Moston, S.J. (1994) 'Police interrogation', *Psychology, Crime and Law*, 1: 151-157.
- Strömwall, L.A., Granhag, P.A. & Jonsson, A.-C. (2003) 'Deception among pairs: 'Let's say we had lunch and hope they will swallow it!', *Psychology, Crime and Law*, 9: 109-124.
- Taylor, P.J. & Kopelman, M.D. (1984) 'Amnesia for criminal offences', *Psychological Medicine*, 14: 581-588.
- Vrij, A. (2002) 'Het verhoren van verdachten', in: P.J. van Koppen, D.J. Hessing, H. Merckelbach & H.F.M. Crombag (red.) *Het recht van binnen: Psychologie van het recht*, Deventer: Kluwer: 699-725.
- Wartna, B.S.J., Beijers, G. & Essers, A. (1999) 'Ontkennende verdachten: hoe vaak komt het voor?', *Tijdschrift voor de Politie*, 61: 20-23.